

ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ НАСЛІДКИ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА СВІТОВУ ТА НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІТИКУ

Бучин М. А.,

доктор політичних наук,

професор кафедри політології та міжнародних відносин

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID ID: 0000-0001-9087-5123

buchyn@ukr.net

Ковальчук А. Є.,

студентка кафедри політології та міжнародних відносин

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID ID: 0000-0002-8462-8705

kv.anasta.ev@gmail.com

Стаття присвячена дослідженню впливу пандемії коронавірусу на світову та національну політику. Використовуючи комплекс загальнонаукових, логічних та емпіричних наукових методів, виокремлено наслідки та основні форми впливу пандемії як на міжнародну спільноту, так і на внутрішньодержавне життя: економічні, екологічні, освітні, культурні, політичні та ін.

Показано, що у сфері економіки на початку пандемії коронавірусу відбувся різкий економічний спад, однак згодом почалося поступове відновлення світової економіки. Водночас пандемія сприяла зростанню розриву між економічно розвинутими та малорозвинутими країнами. Підкреслено, що вплив пандемії коронавірусу на екологію та навколишнє середовище є амбівалентним: з одного боку, коронавірусні обмеження сприяли покращенню екологічної ситуації, з іншого боку, – з'явилася проблема утилізації засобів індивідуального захисту та медичного інвентарю. Показано, що в освітній сфері перехід на дистанційне навчання сприяв інтенсивній діджиталізації освітнього простору, проте знижив якість освітнього процесу. Схожі тенденції проявлялися і у сфері культури. Проте високорозвинені держави здійснювали набагато більш масштабну підтримку освіти та культури, ніж малорозвинуті країни.

Акцентовано увагу на тому, що у міжнародних відносинах відбулася трансформація суб'єктності: головну роль у протидії пандемії почали відігравати не міжнародні організації, а національні держави. Доведено негативний вплив пандемії коронавірусу на рівень демократії, дотримання прав і свобод людини у світі, що пов'язано, зокрема, з карантинними обмеженнями. Також локдаун та поширення коронавірусної інфекції спричинили суттєвий вплив на виборчий процес і реалізацію виборчих прав громадян.

Ключові слова: COVID-19, пандемія, карантинні обмеження, демократія, безпека.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що поява та поширення пандемії коронавірусу стала новою реальністю та новим фактором, який суттєво впливає як на кожну окремо взятую державу, так і на все світове співтовариство загалом. Пандемія та карантинні обмеження мають суттєвий вплив на всі сфери внутрішньодержавного та міжнародного життя: економіку, політику, освіту, культуру, інформаційну та соціальну сферу, особисте життя громадян. Відтак, враховуючи той факт, що пандемія коронавірусу є новим явищем у житті людства, а також те, що її вплив на людську цивілізацію продовжується, актуальною постає потреба у здійсненні аналізу основних форм та наслідків впливу пандемії коронавірусу на національне та міжнародне життя.

Окремі аспекти впливу пандемії на світову та національну політику розглядали експерти та аналітики, зокрема, Н. Бабу, Р. Дікенсон, Е. Дорн, Д. Земейтін, С. Мейнк, Т. Рум, Т. Себл, Д. Фрейлан, Б. Хенкок та ін. Проте проблематика не стала ще предметом ґрунтовних наукових досліджень.

Відтак виникає необхідність комплексного дослідження впливу пандемії коронавірусу на різноманітні аспекти життя національних держав та міжнародної спільноти.

Мета публікації – здійснити дослідження особливостей та основних наслідків впливу пандемії коронавірусу на світову і національну політику.

Прагнення політичних лідерів зупинити глобальну пандемію та захистити громадян від ураження COVID-19 вимагали рішучих та безкомпромісних дій з боку урядів держав. Умови жорстких обмежень призвели до необхідності вкрай швидкої та інтенсивної адаптації світового співтовариства до нових реалій пандемії. Саме тому вважаємо доцільним розглянути наслідки пандемії та карантинних обмежень для *економіки, екології та навколишнього середовища, освіти та культури, міжнародних відносин, а також демократії*.

1. Економіка. Після запровадження тотального локдауну в багатьох країнах світу в березні 2020 р. негативні зміни глобальних економічних показників постали неминучим викликом. У зв'язку із запровадженням карантинних обмежень значна частина підприємств була змушена тимчасово знизити інтенсивність діяльності та навіть припинити роботу. Як наслідок, вже у 2020 р. понад 85% підприємств понесли значні збитки, 10% опинилися під загрозою закриття та ще 3% – повністю припинили роботу (Update, 2021).

Протягом першого року пандемії світовий ВВП скоротився на понад 7% у порівнянні з 2019 р. Зниження цього показника відбулося практично у всіх державах. До прикладу відзначимо негативну динаміку темпів зростання ВВП у 2020 р. у США (-3,5%), Великобританії (-9,8%), Японії (-9,8%) та ЄС (-2,6%). Варто відзначити, що в Україні ВВП зменшився на 4% (World).

Зауважимо, що до переліку сфер, які найбільше постраждали від карантинних обмежень, входить туризм, промислове виробництво, сфера послуг та розваг, а також промислові та пасажирські перевезення. Таким чином, найбільш різкий спад економічних показників відзначався в країнах, де вищевказаним секторам належала найбільша частка у ВВП (Update, 2021).

Важливо зауважити, що сфера послуг постраждала в 4 рази більше (обсяги зменшились на 20%), ніж торгівля товарами (орієнтовно до 5%). Попри це, падіння торгового обороту в світ відбувалось нерівномірно. Ще однією зміною, що відбулась у сфері міжнародної торгівлі, стало зростання вартості перевезення товарів приблизно на 350 %, пов'язане зі збільшенням попиту на предмети тривалого користування в країнах із локдауном, а також із порушення роботи портів у зв'язку з карантинними обмеженнями (Dickinson, 2021).

Попри різкий спад практично всіх показників та загострення проблем економіки у 2020 р., 2021-ий рік відзначився суттєвим покращенням ситуації: відбулось зростання ВВП, дедалі активніше розгорталась глобальна торгівля та відновились деякі міжнародні економічні зв'язки. Однак наслідки першого року пандемії все ж потребуватимуть тривалого часу для їх усунення.

Відновлення у світі відбувається нерівномірно, а ВВП значної частини малорозвинених країн та країн, що розвиваються, залишається істотно нижчим за докризові показники. Важливим фактором вищевказаного постає нездатність вказаної категорії держав ефективно протидіяти поширенню вірусної інфекції та його наслідкам. Саме тому задля балансування розвитку економіки в країнах світу необхідно поглиблювати міжнародну співпрацю в сфері боротьби з пандемією та реалізовувати програми фінансової та гуманітарної підтримки країн, які не здатні самостійно впоратись із карантинними викликами.

2. Екологія та навколишнє середовище. Варто відзначити, що екологічні наслідки карантину постають неоднозначними. З одного боку, в зв'язку з локдауном, а також обмеженням подорожей, сповільненням економічних процесів і виробництва під час першого року пандемії людське втручання в природу суттєво зменшилось. З іншого боку, підвищився рівень забруднення довкілля, пов'язаний із активним використанням засобів індивідуального захисту, а також ускладненням проблем їх утилізації та переробки.

У зв'язку з закриттям міжнародного сполучення, обмеженнями щодо міжміських переміщень, а також тимчасовим припиненням роботи великих підприємств відбулось зниження темпів споживання викопного палива, внаслідок чого викиди парникових газів зменшились майже вдвічі у порівнянні із 2019 р. (How, 2022). Відповідно якість повітря у значній частині світу суттєво покращилась. Позитивні зміни спостерігалися і щодо проблеми забруднення водних ресурсів. Під час «локдауну» більшість індустриальних джерел забруднення зменшили інтенсивність або припинили роботу, завдяки чому показники якості води сягнули найвищої позначки за останні 20 років. Доцільно також відзначити зниження рівня шумового забруднення, яке негативно впливає на фізіологічне здоров'я людини (Rume, 2022).

Негативні наслідки пандемії для довкілля в загальному зводяться до проблеми зростання обсягів медичних та побутових відходів, а також їх утилізації. Відбір зразків пацієнтів з підозрою на COVID-19, діагностика та лікування великої кількості пацієнтів, а також використання засобів

дезінфекції та індивідуального захисту зумовлювали утворення великих обсягів біомедичних відходів. У зв'язку з пандемією зріс попит на онлайн-замовлення товарів, що призвело до збільшення обсягів побутового сміття, зокрема пакувальних матеріалів. Водночас не можна не звернути увагу на факт того, що в зв'язку з послабленням карантинних обмежень проблеми забруднення навколишнього середовища стають дедалі більш актуальними, а позитивні наслідки пандемії поступово нівелюються негативними (Rume, 2022).

3. Освітній процес. З метою скорочення темпів поширення вірусної інфекції та запобігання масовому скупченню людей, перелік карантинних обмежень включав переведення навчальних закладів на дистанційну форму роботи. За даними ЮНЕСКО понад 1,5 млрд. школярів та студентів у 195 країнах були змушені адаптуватись до нових умов навчання (Meinck, 2022). Розвинені країни використовували інформаційні технології, в тому числі освітні онлайн-платформи та додатки задля того, аби полегшити освітній процес. Країни, що розвиваються, подеколи комбінували проведення занять через телебачення, радіо та онлайн-ресурси. Водночас частина дітей із сімей з низькими доходами, не мала можливості продовжувати дистанційне навчання. Крім того, вимушений перехід до нового формату навчання збільшив нерівність між міськими та сільськими освітніми установами (Seble, 2020).

Ще одним суттєвим недоліком дистанційного навчання постала неможливість проведення певних типів занять (фізичного виховання, музики, образотворчого мистецтва та інших практично спрямованих предметів). Онлайн-навчання також суттєво ускладнило процес оцінювання студентів у зв'язку з відсутністю шляхів контролю за самостійністю виконання контрольних робіт в умовах дистанційної взаємодії. Важливо зазначити, що закриття закладів освіти негативно відобразилось на фізичному та ментальному здоров'ї школярів, студентів та викладачів. Обмеження соціальних взаємодій як важливої складової формування особистості підлітків сприяло підвищенню рівня стресу, апатії, невпевненості, а також значно ускладнювало процес соціалізації та загострювало проблему соціальної нерівності (Dorn, 2021).

Тим не менш, активне впровадження нових технологій в освітній процес сприяло стрімкій діджиталізації працівників освітньої сфери, а також продемонструвало нові методи та підходи до організації навчального процесу.

4. Культура. Карантин передбачав обов'язкове закриття театрів, музеїв та заборону на проведення масових заходів, в тому числі концертів і публічних виступів. Відтак сфера культури та креативних індустрій стала однією із галузей, які найбільше постраждали під час пандемії. Відтакожна з держав, виходячи з власних пріоритетів і бюджетних можливостей, самостійно визначала місце культури в умовах локдауну. Розвинені країни з перших днів пандемії відчутно підтримували культурний сектор. Водночас малорозвинені держави та країни, що розвиваються (в т. ч. і Україна) були змушені орієнтуватись на вирішення нових проблем, мінімізуючи увагу до культури.

Говорячи про глобальні реформації, що відбулись в культурному секторі, доцільно, в першу чергу, зауважити появу нових форм та методів проведення культурних подій. Зокрема, інтенсивна діджиталізація мистецьких установ призвела до створення можливості дистанційного відвідування театрів, музеїв та навіть концертів, що, в свою чергу, сприяло більш швидкому поширенню та обміну інформацією, а також інтенсифікації міжнародних культурних взаємодій між митцями. Доступність локальних пам'яток культури для світової спільноти через глобальну мережу Інтернет дозволили популяризувати місцеву культуру, що в перспективі може привабити іноземних туристів. Тим не менш, значна частина малих та середніх культурних і мистецьких установ (наприклад, бібліотек) не змогла налагодити або оптимізувати дистанційну роботу, а відтак була змушена припинити свою роботу (The Impact, 2022).

5. Міжнародні відносини. У першу чергу, запровадження карантинних заходів спровокувало зворотну тенденцію тактичного орієнтування держав на світовій арені. На початку пандемії країни були змушені самостійно визначати засоби та методи протидії вірусній інфекції, а також реалізувати їх в індивідуальному порядку. До того ж, зниження темпів міжнародної торгівлі та закриття кордонів призвело до мінімізації міждержавної взаємодії. Як наслідок – держави здійснили перехід орієнтації від глобалізації до локалізації.

Важливо відзначити усвідомлення глобальною спільнотою неефективності міжнародних організацій, таких як ООН, G-7 та G-20 у розв'язанні світової кризи. Тому країни поклались радше на двосторонні відносини, ніж на участь у спільному регулюванні глобальних проблем (Babu, 2020). Відзначимо також зміни формату безпосередніх дипломатичних контактів. Відтак надзвичайно актуальною стала віртуальна дипломатія, яка суттєво розширила можливості взаємодії між політичними лідерами навіть в умовах жорсткого карантину.

6. Демократія. Пандемія також певним чином відобразилась на обсягах прав і свобод громадян та на світовому рівні демократії. Дослідження «Freedom House» вказує на те, що у 2020 р.

показники демократії суттєво погіршились у 80 країнах світу (Democracy, 2020), а в 2021 р. рівень демократії сягнув найнижчого показника за останні 25 років.

На думку дослідників організації, пандемія вплинула практично на всі аспекти демократії, причому особливо помітний вплив відзначається в країнах з неповною демократією та авторитарними режимами. У першу чергу, карантинні обмеження вплинули на здатність людей брати безпосередню участь у контролі над рішеннями урядів – масові зібрання, в тому числі і мирні протести, були заборонені в зв'язку з підвищеним ризиком передачі вірусу. Як наслідок, лідерам деяких країн вдалося використати це обмеження для того, аби розігнати протести та арештовувати мітингувальників. Тим не менше, карантинні обмеження, а також численні нововведення, спричинені пандемією COVID-19, систематично викликали масові протести по всьому світу.

У рамках масштабної світової кампанії щодо протидії дезінформації, в авторитарних країнах систематично відбувалось посилення тиску на ЗМІ. Внаслідок цього було порушене право громадян на свободу слова та отримання достовірної інформації щодо актуальних подій в їх державі, в тому числі – і статистики COVID-19 (The global, 2021). Зрештою нові реалії функціонування суспільства призвели до необхідності реорганізації виборчого процесу.

Підсумовуючи, варто відзначити, що пандемія COVID-19 постала для міжнародної спільноти серйозним викликом, який вимагав як від кожної держави окремо, так і від глобального співтовариства в цілому рішучих та безкомпромісних дій. Задля протидії поширенню COVID-19, уряди країн вдалися до запровадження карантинних обмежень та активно долучалися до пошуку нових шляхів попередження захворюваності громадян – винайдення вакцини та масового щеплення громадян. Нові реалії суттєво і вкрай негативно вплинули на економічні та соціальні показники, спричинили збільшення рівня забруднення довкілля, значно зменшили можливості для розвитку освітніх та культурних процесів, певним чином відобразилися на структурі міжнародних відносин та глобальному політичному порядку, а також стали причиною різкого спаду рівня демократії у світі. Попри те, що починаючи з 2021 р. глобальне співтовариство відзначилось здатністю до ефективного відновлення, розрив між розвиненими та малорозвиненими країнами знову вказує на неможливість рівномірного та всебічного розвитку світової спільноти і суттєвого сповільнює його. Зважаючи на той факт, що пандемія коронавірусу ще далека від свого завершення та надалі чинитиме вагомий вплив на міжнародне та національне життя, перспективним напрямком наших подальших досліджень вбачається аналіз особливостей та наслідків впливу пандемії на суспільне життя в Україні.

Buchyn M., Kovalchuk A. The peculiarities and the main consequences of the impact of the covid-19 pandemic on the world and national policies

The article is dedicated to the research of the impact of the coronavirus pandemic on the world and national policies. Using the complex of general, logical and empirical scientific methods, the consequences and main forms of influence of the pandemic on the international and domestic spheres of functioning, such as economic, ecological, educational, cultural and political, have been identified. It has been shown, that there had been a significant economic recession in the beginning of the pandemic. Though, it had been later shifted by the gradual recovery. At the same time the pandemic had fostered the increase of the gap between economically developed and underdeveloped countries.

It has been emphasized, that the impact of the coronavirus pandemic on the environment is controversial: on the one hand, pandemic restrictions contributed to the improvement of the ecological situation, but on the other hand, – there appeared a problem of utilization of the personal protective and medical equipment. It has been shown, that the transition to distant studying fostered the intensive digitalization, though decreased the quality of educational processes. The same tendencies appeared in cultural sphere. However, developed states provided more support to cultural and educational industries, than underdeveloped countries.

The transformation of subjectivity in international relations has been emphasized: the main role in the response to pandemic had been played by national states, not international organizations. The negative impact of the coronavirus pandemic on the level of democracy, observance of human right and freedoms in the world, which was caused by the introduction of quarantine restrictions, has been proved. The lockdown and the spread of the coronavirus infection have also had a significant impact on the election processes and exercising electoral rights by citizens.

Key words: COVID-19, pandemic, quarantine restrictions, democracy, security.

Література:

1. Babu N. Impact of COVID-19 on International Relations. *Research Gate*. July 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/352903367_Impacts_of_COVID-19_on_International_Relations
2. Democracy under Lockdown – The Impact of COVID-19 on Global Freedom. *Freedom House*. 2 October 2020. URL: <https://freedomhouse.org/article/new-report-democracy-under-lockdown-impact-covid-19-global-freedom>
3. Dickinson R., Zemaityte G. How has the COVID-19 Pandemic Affected Global Trade. *The World Economic Forum*. 8 August 2021. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2021/08/covid19-pandemic-trade-services-goods>
4. Dorn E., Hancock B., Sarakatsannis J., Viruleg E. COVID-19 and Education: The Lingering Effects of Unfinished Learning. *McKinsey and Company*. 27 July 2021. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/education/our-insights/covid-19-and-education-the-lingering-effects-of-unfinished-learning>
5. How does COVID-19 impact the environment. *BDO Global*. 4 January 2022. URL: <https://www.bdo.global/en-gb/insights/global-industries/natural-resources/how-does-covid-19-impact-the-environment>
6. Meinck S., Fraillon J., Strietholt R. The Impact of the COVID-19 Pandemic on Education: International Evidence from the Responses to Educational Disruption Survey. *UNESCO*. 2022. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380398>
7. Rume T., Islam S. Environmental Effects of COVID-19 Pandemic and Potential Strategies of Sustainability. *PubMed Central*. 17 September 2020. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7498239/>
8. Seble T., Worku M. The Impact of COVID-19 Pandemic on Education System in Developing Countries: A Review. *Scientific Research*. 2020. Vol 8. No 10. URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=103646>
9. SGD Goals. *The official site of the United Nations Organization*. 27 January 2022. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/goal-08/>
10. The global decline in democracy has accelerated. *Freedom House*. 3 March 2021. URL: <https://freedomhouse.org/article/new-report-global-decline-democracy-has-accelerated>
11. The Impact of the COVID-19 Pandemic on Creative Industries, Cultural Institutions, Education and Research. *World Intellectual Property Organization*, 2022. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/wipo_cr_covid_19_ge_22/wipo_cr_covid_19_ge_22_study.pdf
12. Update: Which firms and industries have been most affected by COVID-19? *Economics Observatory*. 29 June 2021. URL: <https://www.economicsobservatory.com/update-which-firms-and-industries-have-been-most-affected-by-covid-19>
13. World Development Indicators. *The Official site of the World Bank*. URL: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/>

References:

1. Babu, N. (2020). Impact of COVID-19 on International Relations. *Research Gate*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/352903367_Impacts_of_COVID-19_on_International_Relations
2. Democracy under Lockdown – The Impact of COVID-19 on Global Freedom. (2020). *Freedom House*. Retrieved from: <https://freedomhouse.org/article/new-report-democracy-under-lockdown-impact-covid-19-global-freedom>
3. Dickinson, R., Zemaityte, G. (2021). How has the COVID-19 Pandemic Affected Global Trade. *The World Economic Forum*. Retrieved from: <https://www.weforum.org/agenda/2021/08/covid19-pandemic-trade-services-goods>
4. Dorn, E., Hancock, B., Sarakatsannis, J., Viruleg, E. (2021). COVID-19 and Education: The Lingering Effects of Unfinished Learning. *McKinsey and Company*. Retrieved from: <https://www.mckinsey.com/industries/education/our-insights/covid-19-and-education-the-lingering-effects-of-unfinished-learning>
5. How does COVID-19 impact the environment. (2022). *BDO Global*. Retrieved from: <https://www.bdo.global/en-gb/insights/global-industries/natural-resources/how-does-covid-19-impact-the-environment>
6. Meinck, S., Fraillon, J., Strietholt, R. (2022). The Impact of the COVID-19 Pandemic on Education: International Evidence from the Responses to Educational Disruption Survey. *UNESCO*. Retrieved from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380398>
7. Rume, T., Islam, S. (2020). Environmental Effects of COVID-19 Pandemic and Potential Strategies of Sustainability. *PubMed Central*. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7498239/>
8. Seble, T., Worku, M. (2020). The Impact of COVID-19 Pandemic on Education System in Developing Countries: A Review. *Scientific Research*. Vol 8. No 10. Retrieved from: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=103646>

9. SGD Goals. (2022). *The official site of the United Nations Organization*. Retrieved from: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/goal-08/>
10. The global decline in democracy has accelerated. (2021). *Freedom House*. Retrieved from: <https://freedomhouse.org/article/new-report-global-decline-democracy-has-accelerated>
11. The Impact of the COVID-19 Pandemic on Creative Industries, Cultural Institutions, Education and Research. (2022). *World Intellectual Property Organization*. Retrieved from: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/wipo_cr_covid_19_ge_22/wipo_cr_covid_19_ge_22_study.pdf
12. Update: Which firms and industries have been most affected by COVID-19? (2021). *Economics Observatory*. Retrieved from: <https://www.economicsobservatory.com/update-which-firms-and-industries-have-been-most-affected-by-covid-19>
13. World Development Indicators. *The Official site of the World Bank*. Retrieved from: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/>

Стаття надійшла до редакції 03.10.2022

Стаття рекомендована до друку 18.10.2022